

Behandling av utfordrende
atferd, og opplæring, for gutt
som i dag er 14 år

Aasa Skartveit
Stavanger kommune

Generelt om gutten

- Begynte på avlastning for fem år siden
- Diagnose: autisme, utviklingshemning
- Veldig svingende i oppmerksomhet, uro, aktivitet og aggressiv atferd. Dette kan variere fra dag til dag. Kommer plutselig og slutter like brått.
- Høyt tempo i alt han gjør

Situasjonen da han kom på avlastning for 5 år siden

- Snakket ingenting, kun uartikulerte lyder
- Urolig: sprang og hoppet, inne og ute, satt aldri rolig, stakk ofte av
- Var var for høye lyder
- Spiste med fingrene
- Trakk ned buksen og gjorde fra seg utendørs, hvor og når som helst
- Stappet i munnen blomster, blader, gress, penner, papir, såpe
- Griste med avføring, og smakte på avføring
- Klorte andre
- Hylte, og mye høy gråt
- Spyttet ofte, også mot folk
- Kløp og bet seg selv
- Svært urolig etter leggetid, og sovnet sent
- Særlige selvskading og kloring var trolig unngåelse av krav, ofte vanskelige situasjoner

Hva som er gjort: utfordrende atferd

Miljøregler (utdrag)

1. Han har en dagsplan. Denne skal følges.
2. Det er viktig å sikre at han forstår hva vi vil at han skal gjøre, før vi stiller krav til ham. Få øyekontakt med ham, og vær direkte. Ikke bruk lange setninger og vanskelige ord når du sier hva han skal gjøre.
3. Sørg for at det er mest mulig rolig rundt ham når han ser TV, trener, under måltider og når han utfører andre spesielle aktiviteter.
4. Ha økter med språktrening med ham.
5. Både i språktrening og ellers må han få så overkommelige oppgaver at han klarer de fleste av dem – det er viktig med høy mestring. Gi ham mye ros i alle situasjoner der han får til noe, eller gjør et godt forsøk.

6. Gi han mulighet til å «slappe av» på sofaen inne på rommet med pledd og pute. Han skal ikke være «alene» på rommet. Sitt ute på gangen med døren på gløtt, og vær rask til å stoppe uønsket atferd.
7. Han kan bli urolig og holde et høyt tempo. I alle aktiviteter, som trening, lek og turer, må vi derfor dempe tempoet og bidra til at han utfører aktivitetene mest mulig rolig. Finn roen sammen med ham. Vær raus med å forsterke positiv atferd med kjekke ting og mye ros.

8. Når han lager høye lyder, må vi prøve å stoppe ham på følgende måter: Få øyekontakt med ham (se punkt 2), og si «Ikke de høye lydene» eller lignende, og gjenta det eventuelt. Hvis det ikke nytter, eller han begynner igjen raskt, stopp opp i det du holder på med, og rist på hodet. Start opp igjen med det du holdt på med når han har blitt rolig. (Poenget med å stoppe opp er at han skal tape på å lage høye lyder.)
9. Når han klorer, biter eller klyper seg, eller viser annen sterk uro, skal han føres inn til rommet sitt. Snu deg mot veggen eller døra, og ignorer ham. Fortsetter han å skade seg selv, eller han angriper deg, ta begge hendene hans og hold dem. Sett ham om mulig på en stol og hold hendene hans. Ikke gi han noen form for oppmerksomhet. La han sitte til du merker han er rolig. Da sier vi hva han skal gjøre i fortsettelsen.

Hva som er gjort: språktrening

- Trening på å bygge opp tydelig uttale gjennom å øve på enkeltlyder, stavelser, korte ord og setninger.
- Imitere ord for aktuelle objekter, kombinert med peking og blick i retning av det aktuelle objektet.
- Svare på spørsmål.
- Taletrening i kommunikasjon og språk gjennom alt vi gjør sammen med han.

Hva som er gjort: toalettrening

Toaletttrutiner

1. Han skal sette seg på do og si han skal tisse.
2. Han skal sitte på do til han har tisset, samme hvor lenge det tar.
3. Når han tisser, kan en formidle forsterker i form av ros, og siden følger han vanlig program for påkledning og håndvask. (Demp farten)
4. Intervallene er på 30 minutter.
5. Selv om han har uhell, endres ikke intervallet, det løper som normalt siden sist gang han ble ledet til toalettet.

6. Ved uhell: Han ledes til å kjenne på buksen, og til å si "Våt, tisse i do". Så ledes han til toalettet. Der tar han av det våte tøyet, og setter seg på toalettet. Hvis han trenger å tisse mer, så gjør han det uten å få forsterkere for det. Han ledes så til å vaske seg godt, og kle på seg igjen. Han skal delta mest mulig aktivt i prosedyren, og omkostningene er at han skal gjennomføre uhellsprosedyren.
7. Hvis han vil på toalettet utenom toalettider, så får beskjed om å vente litt (til intervallet er over).
8. Prøv å tilpasse turer og lignende til intervallene. Ha med skift på turer.

Hva som er gjort: annen opplæring

Treningen har først og fremst bestått av:

- Demp farten
- Sitte rolig på en stol
- Sitte flere minutter å se TV uten å reise seg å hoppe
- Sitte på stol ved bordet og spise med skje (gaffel)
- Stoppe all vandring og springing inne
- ADL-trening: av og på-kledning, dusje alene, og håndvask.)
- Sosiale ferdigheter: Spise måltider med andre, se TV med andre, gå tur med andre.

Hva som er oppnådd: utfordrende atferd

- Farten er dempet.
- Rolig etter leggetid, og sover hele natten.
- Griser ikke med avføring.
- Gode toalettrutiner inne og ute
- Han viser mindre aggressiv atferd
- Lange perioder der han ikke selvskader, klorer eller spytter.
- Stapper ikke i munnen ting som blomster, blader, gress, penner og såpe.
- Går rolig ved siden av en voksen ute og inne.
- Stikker ikke av

Hva som er oppnådd: taletrening

- Benevner objekter, imiterer, og utfører beskjeder som å legge på plass klær, hente frukt, hente bestikk
- Sier hva han ønsker: Være alene på rommet, ber ofte om noe han vil ha eller ha hjelp til, og sier ofte "Ja" eller "Nei" riktig.
- Snakker mer og mer.
- Når han synger, sier han lyder som han ikke klarer å imitere ellers.
- Forstår mye av det som sies.
- Han er svært lærenem.

Hva som er oppnådd: annen opplæring

- Samarbeider, tar instruksjoner, og er konsentrert og utholdende ved trening, TV eller når han bare sitter og venter.
- Får lett øyekontakt
- Sitter rolig og ser på bilder i bøker og blader
- Pusler
- Sitter rolig og ser på film
- Går turer i rolig tempo, uten å stikke av

Suksessfaktorer:

- Stabilt personale
- Strukturert miljøarbeid der alle følger tiltak
- God veiledning
- Hyppige møter med eksterne samarbeidspartner, foreldre
- Godt arbeidsmiljø
- Personalmøter hver andre uke
- Takhøyde for faglige diskusjoner